ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDĖJIMO priedas

Nr. 353

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Lietuvą išgelbėti gali tik jos lietuviai

Jau ketvirtį amžiaus Lietuva eina nepriklausomybės keliu. Ir kuo toliau, tuo daugiau tame kelyje duobių. Ne tuo duobėtu keliu, o orlaiviais ir autostradomis nuo Tėvynėje klestinčio skurdo, susvetimėjimo, godumo, neretai ir nuo nužmogėjimo, kai net savo kūdikį nužudyti nebeatrodo nuodėmė, iš Lietuvos bėga jos vaikai. Kas gali išgelbėti išsivaikščioti baigiančią Lietuvą - valdžia, policija ar patys žmonės, - klausėme dviem pačios bendruomenės titulais - už rūpinimąsi bendruomenės žmonių saugumu ir už aktyvų darbą su jaunimu, daug dėmesio skiriant problemiškam jaunimui - praėjusių metų pabaigoje įvertintos Šakių policijos komisariato Prevencijos poskyrio vyresniosios specialistės, Bendruomenės pareigūnės Aušros MOCKEVIČIŪTĖS.

Dalia BYČIENĖ
„Respublikos“ žurnalistė

Violetos Sereičiuvienės nuotr.

- Kokią įtaką turi skurdas kriminogeninei situacijai? - *teiravomės 20 metų gimtųjų Šakių žmonių saugumui atidavusios pareigūnės.*

- Nėra taip, kad būtų tik juoda ir balta. Yra įvairių tų atspalvių. Gėrimui pinigų suranda kiekvienas, kuris to nori. Yra seniūnijose pašalpų skyrimo komisijos, kurios nustato, ar duoti pinigus į rankas, ar pervesti į kortelę, kuria gali nusipirkti tik maisto. Ir ten jie prasisuka, pasiima produktus ir parduoda. Nemanau, kad vien skurdas yra paskata girtuokliauti. Kitur matai, kad žmonės tikrai gyvena skurdžiai, bet jie - ne alkoholikai, pas juos tvarkinga, švaru, nors ir trūksta remonto, geresnių baldų. Yra žmonių, kurie nors ir neturi nuolatinio darbo, stengiasi užsidirbti, eina pas ūkininkus, padeda kaimynams. Yra ir tokių, kurie dėl savęs nieko nedaro, net savo buities nesitvarko. Nesuprantu, kodėl juos reikia remti iš tų pinigų, kuriuos mes visi uždirbame. Nesakau, kad visi yra tokie, bet tenka matyti, kaip drūtas vyras skvere didumo sulig stalu plotelį grėbia pusantros valandos. Kodėl kiti turi sunkiai dirbti lentpjūvėse, prekybos centruose po 12 valandų stovėti ant kojų už tą patį atlyginimą kaip tinginiaujantis pašalpininkas. Gražiai nuaugęs, tvirtas vyras per televiziją sako: neisiu atidirbti už pašalpą. O ją pasiėmęs bėga alkoholio. Ne po vieną ar du butelius griebia, o pakuotėmis nuo žemutinių lentynų.

- O prisigėrę pigaus gėralo pameta protą...

- Iš tikrųjų, taip. Neseniai su Šakių bendruomenių asociacija pateikėme projektą Socialinės apsaugos ministerijai „Mes prieš smurtą“. Rengiant projektą teko kalbėtis su vienos anoniminių alkoholikų grupės savanoriais. Jie patvirtino, kad didžioji dalis smurtinių nusikaltimų įvykdoma būnant neblaivių žmonių. Diskutavome su pačiais smurtautojais ir jie pripažino, kad blaivūs jie to nedarytų. Smurtautojų visą laiko buvo, tik į smurtą buvo žiūrima atsainiai. Sakydavo, kas šeimoje, tas jos pačios reikalas. Kai smurtas pasiekė tokį lygį, į šeimos reikalus tenka kištis valstybei. Ypač jeigu smurtą mato vaikai.

- Jeigu vaikai smurto nematytų savo namuose, jie to gali išmokti iš tų, kurie gyvena tokioje aplinkoje.

- Gali, bet šiek tiek mažiau. Tenka važinėti po mokyklas ir tiesiog glumina, kiek daug patyčių yra mokyklose. Labai daug. Kiti sako, kad patyčių visada būdavo. Būdavo, bet jos buvo subtilesnės. Dabar viskas vyksta kur kas žiauriau, nes yra feisbukai, socialinės paskyros. Tai, kas būdavo pasakoma prie kelių porų akių, dabar išeina į viešumą ir gali žmogų sužaloti stipriai ir nepataisomai.

Jeigu vaikas mato, kaip namuose tėvas žemina motiną, arba jį patį žemina, jo savivertė labai sumenksta. Todėl išėjęs į gatvę jis nori pasirodyti „kietas“, kabinasi prie kitų, prasivardžiuoja. Jis nori užmaskuoti saviškių aplinkoje patirtą skriaudą, pasirodyti, kas aš, nors iš tiesų savo vidumi pats yra didžiausia auka. Padėti tokiems gana sunku. Darome su jaunimu įvairias akcijas, rengiame pokalbius. Informacijos pati nesu rinkusi, bet žinau, labai daug paauglių ieško pagalbos „Jaunimo linijoje“. Negaliu pamiršti vieno įvykio, kai dar dirbau tyrėja. Parvežė vyrai į policiją smurtautoją, stipriai sudaužiusį savo žmoną. Man teko paimti jo pirštų atspaudus, fotografuoti, kad galėtume į kartoteką įtraukti. O tada jis pasiuto: „Ką aš tokio padariau, tėvas motiną visą gyvenimą lupo, ir nieko, aš vieną kartą bobai normaliai užvariau, ir iš karto supakavo.“ Nėr ką pridurti, viskas nuo šeimos pareina.

- Ar viena policija gali ką padaryti?

- Žinoma, ne. Mums reikia didelio bendruomenės palaikymo ir pagalbos ne tik tada, kai šaukštai jau po pietų. Kartais policija važiuoja nežinodama, pas ką važiuoja ir ko gali tikėtis. Gauname sausą pranešimą, kad namuose triukšmas, konfliktas. Yra kelios smurtininkų rūšys - žmonės, kurie skiriasi ir renka įrodymus, kad jie gyventi nebegali kartu, žmonės, kurie, mušasi, nes toks yra jų gyvenimo būdas. Yra šeimų, kurias prie smurto priveda rimtos ir įsisenėjusios bėdos, ir yra dar ta pusė, kurios mes nematome ir iš kurios nesklinda nė menkiausias pavojaus signalas. Tai yra baisiausia. Būna, smurtaujama labai aukštą statusą visuomenėje turinčiose, turtingai gyvenančiose šeimose, bet iki mūsų ta informacija neprieina. Sužinome tik tada, kai įvyksta tragedija. Reikėtų įsidėmėti, kad jeigu smurtautojas pakėlė ranką vieną kartą, bus ir antras, ir trečias, ir kiti kartai. Tai visada pasitvirtina.

Bet... negaliu nutylėti savo nuomonės ir kaip moteris, ne kaip pareigūnė. Nesuprantu, kaip sugyventinio nuolat kankinama moteris gali palikti savo vaikus tokiam dvikojui gyvuliui ir gelbėtis pati. Pagal šventą taisyklę kapitonus, paliekančius skęstantį laivą su keleiviais, prie sienos kala pirmuosius.

- Sakoma, kad asocialiose šeimose augę vaikai atsineša savo biologinių tėvų gyvenimą. Daryk, ką nori, jų neperauklėsi, o ypač tų, kurie auga globos namuose. Tai kur dėsime tuos vaikus, jeigu globos namus uždarysime?

- Nemanau, kad globos namų neliks, ne visi jie yra blogi. Jie gyvuos, kol bus problemiškų šeimų, kol klestės alkoholizmas. Šakių vaikų globos namuose yra keletas jaunuolių, parvežėme juos patys iš rizikos šeimų, ir tie vaikai yra labai šaunūs. Iš pradžių buvo labai užsidarę, o dabar matau, kaip jie keičiasi, kaip nori dalyvauti įvairiose veiklose. Vienas iš tų vaikinukų nori tapti policijos pareigūnu. Matyti, kaip jis nori ištrūkti iš to uždaro rato ir gyventi kitokį gyvenimą. Yra visokių vaikų, kitas atėjo su savo paveldu ir gyvens savo gyvenimą kaip jo tėvai, seneliai. Ir jo vaikai tokie patys bus. O kai kuriems yra kažkoks spyris keistis. Nežinia kodėl. Gal sutinka žmogų, kuris jam padeda, gal giminėje mato teigiamą pavyzdį. Tai labai priklauso nuo paties vaiko. Tuose pačiuose globos namuose šnekiesi, pajauti, kad jis supranta, ką jam sakai, o kitam gali širdį atiduoti ir vis tiek jo nepasieki. Kartais bendrauji su jaunuoliu ir jautiesi, tarsi jį pažintum šimtą metų, o kartais nori labai padėti, išmokinti, bet nieko iš to neišeina. Turiu jaunųjų policijos rėmėjų grupę, ir tarp jų yra visokių vaikų, tenka su kai kuriais net atsisveikinti. Kai kuriems geriau daryti tai, ką jie nori, o ne būti pavyzdžiu kitiems. Laimei, tokių daug mažiau. Jaunieji policijos rėmėjai man padeda visuose prevenciniuose renginiuose, kuriuos rengiame rizikos šeimoms, vaikų globos namuose, šeimynose. Jie su manimi visur kartu.

> Kodėl kiti turi sunkiai dirbti lentpjūvėse, prekybos centruose po 12 valandų stovėti ant kojų už tą patį atlyginimą kaip tinginiaujantis pašalpininkas

- Statistikų duomenimis, iš Lietuvos per praėjusius metus į užsienį išvažiavo tiek žmonių, kiek, tarkime, gyvena Marijampolėje. Kur nueis Lietuva kasmet prarasdama po vieną miestą? Ar iš Šakių taip pat sparčiai išvažiuoja jaunimas?

- Išvažiuoja. Ir mano kolegų yra išvažiavę. Vieni visam laikui, kiti važinėja užsidirbti. Tik ar tai normalu, kad darbingas, stiprus vyras turi dalytis, atitrūkti nuo namų ir važiuoti kažkur „arti“, kad užsidirbtų šeimos pragyvenimui gimtinėje. Kai pasižiūri, kiek uždirba patrulis, juokinga. Iš ko tam jaunam žmogui išgyventi, kai reikia šeimą kurti, galvoti, kur gyvens, kaip išgyvens. Pagrindinė visų jaunų žmonių išvažiavimo priežastis ne ta, kad jiems nepatinka gyventi provincijoje, o ta, kad baigę mokslus jie negauna darbo arba iš to darbo vos galą su galu suduria. Bet yra, kad vienas kitas atvažiuoja pas mus ir lieka. Sunkiau su grįžtančiais iš užsienio. Neturiu tokios informacijos, ar tokių yra, bet mano pažįstami į gimtinę parvažiuoja tik atostogų. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad jaunimo yra pakankamai, bet jeigu tokiais tempais išvažiuos, tikrai nieko neliks. Yra tik viena priemonė sustabdyti emigraciją - duoti žmonėms darbo ir uždarbio. Visa kita Lietuvoje yra pakankamai gerai.

- O gal tuos iškeliavusius svetur gali pakeisti pabėgėliai? Vokietija tiek daug iš viso pasaulio jų prikvietė ir tiek daug tikisi, gal ir mes pasiduokime euforijai.

- Nejuokinkit. Žmonės ant jų pyksta iš anksto už pašalpas, kurias jiems žada valstybė mokėti. Kad jie tas pašalpas užsidirbs - panašu į utopiją. Mūsų liuteronų bažnyčios kunigas ir Vaikų globos namų direktorius Virginijus Kelertas buvo parsivežęs kelias katalikų sirų šeimas. Niekas čia jų neužkabinėjo, niekam jie netrukdė, vaikščiojo po miestą, maloniai pasisveikindavo. Bet nesistengė užsibūti. Viena šeima, girdėjome, išvažiavo į Kauną ar Vilnių, kažkokį bariuką atsidarė, o kiti išdūmė pas giminaičius į užsienį. Buvo matyti, kad tai normalūs žmonės, bėgę nuo rimtų bėdų, bet mūsų miestas jiems buvo reikalingas tik kaip laikina stotelė. Jeigu tokių vėl atvažiuotų, vėl jiems mūsų mažas miestas būtų laikina užuovėja prieš naują skrydį. Jeigu gautume tokius, kurie bėga ne nuo rimtų bėdų, o tik nori gauti išlaikymą, - visiška tragedija. Jau dabar savo kaimuose su savais nesusitvarkome, ką darysime su nepažįstamais? Patikėkit, jei jie nenorės likti, niekas dėl to neverks. Lietuviai pakankamai atsargiai žiūri į kitataučius. Kita vertus, kodėl ir ne? Mes saugome savo gyvenamą vietą, savo vaikus, savo papročius.

Jei būtų nauja Sausio 13-oji, ar vėl būtume barikadose?

Kitą savaitę sukanka 25 metai nuo tragiškųjų Sausio 13-osios įvykių. Bėgant laikui viešumon ėmė lįsti nauji tų dienų kovotojai ir nauji didvyriai, kurių tomis lemtingomis dienomis ir lemtingais metais (iki pat Maskvos pučo žlugimo, kai Lietuvos nepriklausomybę pripažino ir Rusija) dirbo sovietinėse struktūrose arba tyliai sėdėjo saugiose vietose. Tad istorijos puslapiai kasmet perrašomi vis kitaip. Ką apie Sausio 13-ąją mano tikrieji tų dienų dalyviai?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDĖJIMO apskritojo stalo diskutavo pirmasis atkurtos nepriklausomos Lietuvos valstybės krašto apsaugos vadovas Audrius BUTKEVIČIUS, dimisijos pulkininkas Jonas GEČAS, Aukščiausiosios Tarybos apsaugos darbuotojas Vidmantas EITUTIS ir dimisijos generolas Česlovas JEZERSKAS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Visi mūsų pašnekovai - Sausio 13-osios dalyviai, liudininkai ir ekspertai. Praėjo 25 metai, ir dabar atsiranda įvairių spekuliacijų, atsiranda tuo metu nežinomų, o dabar susireikšminusių veikėjų. Kaip tai vertinti?

Č.JEZERSKAS: Teisybė, kuo toliau nuo šių įvykių, tuo daugiau atsiranda žmonių, mačiusių, girdėjusių. Gal jie taip ir matė, ir girdėjo, aš nieko nesakau, bet kartais kai kurie per daug susireikšmina.

Minėjote, kad pirmas krašto apsaugos vadovas buvo Audrius Butkevičius. Jis buvo pirmas Krašto apsaugos departamento direktorius. Nes 1990 metų kovo 11 dieną, kai mes vėl tapome laisvi, nepriklausomi, buvo sprendžiama: ministerija ar departamentas. Politikai nusprendė, kad bus departamentas. Viskas gerai. Taip ir reikėjo. Ministerija departamentas tapo 1991 metais, jau po visų įvykių. Būtent departamento reikšmė tuose įvykiuose yra labai didelė. Viena iš pagrindinių, ko niekada niekas niekur nėra akcentavęs. Kai kur tik epizodiškai užsimenama, kokie buvo direktoriaus įsakymai, kokį mes rezervą turėjome, kokią ginkluotę turėjome, kaip sustabdėme vyrus nuo provokacijų. Juk jeigu būtų buvęs nors vienas klaidingas Aukščiausiosios Tarybos pirmininko V.Landsbergio ir A.Butkevičiaus, kaip direktoriaus, įsakymas, būtų buvę labai daug neprognozuojamų įvykių.

Jeigu paklausite, ar mes galėjome apginti Seimą su savo pajėgomis - mokomuoju junginiu ar savanoriais, - aišku, negalėjome. Nes ta ginkluota karinė jėga visai nebūtų skaičiusis su mūsų žmonėmis. Būtų nušlavę viską, ir tik paskui paleidę kareivius parodyti, kad jie užėmė kokį nors svarbų mums pastatą. Patį svarbiausią mums pastatą - Aukščiausiąjį Tarybą. Dėl ko aš tai sakau? Tada departamento direktorius davė įsakymą pasilikti tik nedidelei grupei žmonių. Liko J.Gečas ir apie šimtas Aukščiausiosios Tarybos apsaugos vyrų. Tūkstančiai kitų buvo gražiai paprašyti eiti į lauką, kad padėtų ten, jeigu prasidėtų kokie nors kariniai veiksmai.

A.Butkevičius tada labai gerai pasakė: vyrai, išsaugokime žmones, ypač jaunimą, o tie, kurie liekame, turime parodyti, kad priešinamės, kad esame čia, kad tie, kurie mus puls, mums yra priešai. Aš tokius įvykius mačiau, bet nenoriu susireikšminti. Mes buvome Krašto apsaugos departamento darbuotojai. Mūsų pareiga buvo ten būti. Daugiau reikia kalbėti apie tuos žmones, kurie atėjo nekviesti, bet jie atėjo ir gynė Aukščiausiąjį Tarybą. Tai jie yra tikrieji mūsų laisvės ir nepriklausomybės gynėjai.

> Ar mūsų krašto apsauga pasikeitė? Ar sulauktume gyvosios barikados palaikymo?
>
> Gediminas JAKAVONIS
> Žalgirietis

G.JAKAVONIS: Tą naktį Aukščiausiojoje Taryboje buvo ne tik jos apsaugos darbuotojai, bet ir šauliai, pasieniečiai. Kaip pavyko suderinti tų skirtingo pavaldumo žmonių veiksmus, visi juk klausė savo vadų?

V.EITUTIS: Tuo metu jautėsi susitelkimas ir visuotinis palaikymas. Tiesą sakant, negalėjai justi kokio nors didelio skirtumo, ar tu buvai iš krašto apsaugos, ar iš pasieniečių. Realiai vertinant tą situaciją, mes visi buvome mirtininkai, savanoriai mirtininkai, ir tokiu momentu nėra didelio skirtumo, kas ten vadovauja. Reikalingas tik lyderis, kuris pasakytų: taip, vyrai, aš su jumis, aš jūsų nepaliksiu. Tas visuotinis susitelkimas davė kažkokios jėgos mums ir kartu palaikė.

Taip pat norėčiau akcentuoti, kad tai ne tik tų krašto apsaugos darbuotojų ar kitų gynėjų nuopelnas. Tai buvo Tautos pasirinkimas. Žaidžiant krepšinį net nedidelė grupė sirgalių įkvepia komandą, o tuo metu, patys prisimename, aplink Aukščiausiąjį Tarybą buvo tūkstančiai žmonių. Tai buvo ypatingas jausmas. Bendras siekis suvienijo žmones.

G.JAKAVONIS: Ką galime vadinti tų dienų savanoriu? Koks jo portretas?

J.GEČAS: Atsakyti į šį klausimą pradėsiu kiek iš toliau. Šiek tiek aprieštarausiu kolegai iš Aukščiausiosios Tarybos apsaugos skyriaus dėl vieningos Tautos. Dabar madinga sakyti, kad esame susiskaldę - įvairios partijos, verslo konfliktai ir visa kita, - o tada tai buvome vieningi. Tauta nebuvo vieninga ir tuo metu ir tai yra vienas iš mitų. Gerai, prie Aukščiausiosios Tarybos arba mitinguose susirinkdavo dešimtys tūkstančių žmonių, bet Lietuvoje buvo trys su puse milijono gyventojų. Kiek buvo tų, kurie buvo su „Jedinstvo“? Ar jie ir jų vaikai bei anūkai dingo iš Lietuvos? Nedingo. Ir tada Lietuvos gyventojai nebuvo vieningi, ir dabar nėra vieningi. Kiek buvo tokių, kurie sėdėjo namuose ir laukė, kol E.Bučelytė baigs savo paskutinį reportažą iš televizijos, galvodami, kaip reikės gyventi ir išlaukti sunkų laikotarpį. Ir buvo tokių, kurie pasiryžo ir atėjo. Pirmiausia tie, kurie atėjo į jėgos struktūras, į Krašto apsaugos departamentą, į Aukščiausiosios Tarybos apsaugos skyrių, į Šaulių sąjungą, į Sąjūdžio savanorius. Tai buvo keliolika tūkstančių tų, kurie prisiekė ir pasiryžo tapti mirtininkais.

Antras dalykas, dėl kurio pritarčiau pašnekovams, visos tuose įvykiuose dalyvavusios jėgos struktūros buvo svarbios. Kiekviena turėjo savo nišą. Ir kiekvienas žmogus, dalyvavęs tuose įvykiuose, juos matė iš tam tikro taško, iš tam tikros vietos. Bendrą vaizdą matančių ir situaciją valdančių žmonių iš tikrųjų buvo labai nedaug. Net ir tie vadovai, kurie matė situaciją, irgi ne viską žinojo. Nes buvo labai didelė tuose įvykiuose aktyviai dalyvaujančių žmonių iniciatyva. Pavyzdžiui, kiek bandžiau atsekti, niekas šiandien neprisimena, kas pradėjo statyti barikadas - nešti iš dabartinio Seimo bendrabučio statybvietės geležinę armatūrą? Yra filmuotos tų įvykių medžiagos. Bet kam šovė mintis pradėti nešti? Pagaliau, kas vežė sprogmenis? Kas ieškojo ginklų? Tada buvo tiek daug iniciatyvos ir įvairių dalykų, kad daug ko šiandien mes jau nežinome ir, matyt, niekada nesužinosime.

Trečias dalykas, kurį norėčiau akcentuoti, yra tai, kad tarp įvairių tuose įvykiuose dalyvavusių struktūrų ir šiandien jaučiamas susipriešinimas, pasakyčiau, galbūt susireikšminimas. Įvairiuose interviu, išleistose prisiminimų knygose dažnai stengiamasi ne tik pateikti savo struktūrą kaip pačią svarbiausią, bet ir truputėlį sumenkinti visas kitas. Tai priešiška tendencija mūsų šiandieninei valstybei ir šiandieniniam jaunimui. Gerų to laikotarpio archyvų nėra ir daugelis remiasi žmonių prisiminimais. O kai tų prisiminimų autoriai ima prieštarauti vieni kitiems ar net veikti antagonistiškai vieni prieš kitus, tai nėra gerai.

Dažnai diskutuojama apie savanorio terminą. Kas buvo tas savanoris? Savanoris buvo kiekvienas. Savanoris buvo departamento generalinis direktorius, savanoris buvo Č.Jezerskas, savanoris buvo ir J.Gečas, savanoriai buvo tie du tūkstančiai, kurie pirmosiomis sausio dienomis prisiekė aikštėje, savanorių buvo įvairiose savivaldybėse. Neturime užmiršti, kad tuo metu buvo saugoma ne tik Aukščiausioji Taryba, buvo saugomas ir Vyriausybės pastatas, ir valstybinis bankas, buvo saugomos miestų savivaldybės, kai kurie energetiniai objektai. Visi tie žmonės, nepriklausomai nuo to, kuriai struktūrai jie buvo oficialiai priskirti, visi jie buvo savanoriai iki pat pučo pabaigos. Savanoriai buvo ir kariuomenės kūrėjai, visi jie gavo jiems priklausančius apdovanojimus. Tad diskusijas šia tema reikėtų baigti.

Eltos archyvo nuotr.

▶ 1991 m. sausio 13 d.

Dar vienas dalykas: nereikėtų užmiršti, prisimenant sausio įvykius, kad jie tęsėsi aštuonis mėnesius. Mes dažnai akcentuojame sausio 12-ąją ir 13-ąją, lyg jos būtų svarbiausios. Taip, jos buvo lemiamos. Taip, jos buvo pergalės dienos. Po jų sovietinė kariuomenė nebedrįso atakuoti ginklu. Bet dar buvo OMON, buvo pasienis, kuris nuo to omono kentėjo visus tuos metus: buvo deginami pasienio postai, daužomi žmonės. Tad kalbant apie 1991-uosius reikėtų aprėpti visą laikotarpį.

Na, ir visiškai paskutinis dalykas. Reikia neužmiršti to, ką E.Ganusauskas gerai pasakė ir įvardijo knygoje „Gyvoji barikada“. Visos struktūros būtų buvusios nieko vertos, jeigu nebūtų buvę gyvųjų barikadų - tų žmonių, kurie išėjo į gatves.

> Pagrindinis frontas, kuriame labai stipriai pralaimime, yra ideologinis frontas
>
> Audrius BUTKEVIČIUS
> Pirmasis atkurtos nepriklausomos Lietuvos valstybės krašto apsaugos vadovas

A.BUTKEVIČIUS: Aš manau, kad reikia sudėti taškus dar ir kitu aspektu. Ar tai buvo kažkoks stichinis veiksmas, kaip dažnai šiandien bandoma pakreipti visus tuos istorinius įvykius, ar tai buvo suderinta valstybinė gynybos operacija. Taigi, mano atsiminimai ir mano žinios apie tai. 1990-ųjų gruodžio mėnesį, 1991-ųjų sausio pradžioje mums buvo visiškai aišku, kad su mumis bus susidorota jėga. Tuos pasirengimus iš priešininko pusės mes pastebėjome dar 1990 m. rugpjūtį. Vienas iš pirmųjų to pasireiškimų spalio-lapkričio mėnesiais - kuriamos priešininko štabų struktūros, įvežamos specialiosios dalys. Taigi, kad yra apsisprendimas mus sunaikinti, mums buvo aišku.

Tada mes ėmėmės atitinkamų propagandinių veiksmų, tokių kaip nežinomo kareivio perlaidojimas Kaune, kai mes pirmą kartą išstatėme savo kareivius su ginklais ir viešai pasakėme, kad ginsimės ir šaudysime. Pasakėme tą viešai, pasikvietę pagrindinius to metu valstybės vadovus, tai yra V.Landsbergį ir opozicijos vadovą A.Brazauską, kad niekam nekiltų abejonių, jog valstybė ginsis ir krašto apsaugos struktūros atliks savo vaidmenį.

Kadangi gynybos iniciatyva buvo Krašto apsaugos departamento rankose, mes kreipėmės į tuo metu jau byrančią Vyriausybę ir parlamento vadovybę, siūlydami, kad būtų sudaryta tokia struktūra kaip Laikinoji gynybos vadovybė. Ši Laikinoji gynybos vadovybė atskiru įstatymu buvo suformuota, jai buvo suteiktos labai didelės galios, net teisė perimti dalį Vyriausybės funkcijų, jeigu Vyriausybė taptų neveiksni. Ir štai šiai Laikinajai gynybos vadovybei man teko pristatyti valstybės gynybos planą ir operacijos ginant svarbius valstybinius objektus planą.

Tai vyko 1991-ųjų sausio 7-8 dienomis. Aš pristačiau mūsų apsisprendimą, kad valstybė turėtų būti ginama naudojant netradicines gynybos formas. Tuo metu mes glaudžiai bendradarbiavome su profesoriumi Džinu Šarpu (Gene Sharp), kuris propagavo vadinamąją pilietinio pasipriešinimo doktriną, pagal kurią į gynybos veiksmus įtraukiami specialiai parengti, kiek tai įmanoma, civiliai asmenys, o gynybai suteikiamas labai demonstratyvus, labai viešas charakteris. Šiai mūsų nuostatai buvo pritarta. Kartu priėmėme sprendimą, kad pagrindiniai valstybės objektai, kurie iš esmės yra simboliai ir į kuriuos priešininkas, mūsų žiniomis, turėjo nukreipti savo jėgą, bus ginami ginklu, aiškiai pademonstruojant, kad mes esame valstybė ir laisva valia netatiduodame savo valstybės pagrindinių valdymo pultų.

Priėmus šį planą viskas tapo labai aišku. Parlamentas, Vyriausybės pastatas, pagrindiniai komunikacijos taškai tapo tais objektais, kurie turėjo būti ginami. Kadangi mūsų pajėgų buvo mažai, visą valstybės periferiją atidavėme, sakykime, mūsų padaliniams rajonuose, savaranviesuomenės grupes, tokias kaip Afganistano karo veteranai, įvairios sportinės organizacijos. Bijodamas ko nors nepaminėti, aš nevardysiu visų tų organizacijų, bet mes jų turėjome daugybę. Parlamento gynybai jos buvo sutelktos dėl to, kad jų vadovai pažinojo savo žmones,

> Kiekvienas tos bendruomenės narys pirmiausia yra Lietuvos pilietis, jis turi būti visiškai integruotas į valstybę
>
> Vidmantas EITUTIS
> Aukščiausiosios Tarybos apsaugos darbuotojas

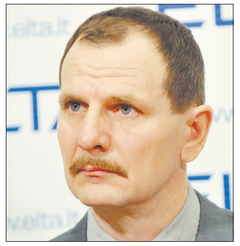

kiškam gynybos organizavimui. Ir tai buvo padaryta. Galima sakyti, kiekviena stambi savivaldybė Krašto apsaugos departamento darbuotojų ir įvairių vietinių iniciatyvių žmonių pagrindu organizavo gynybą, o tokie objektai kaip televizijos bokštai buvo ginami panaudojant mūsų padalinius rajonuose. Tarkime, labai efektyviai suveikė toks gynybos planas Kaune, kai net priešininkui perėmus pagrindinius šalies radijo ir televizijos pastatus bei bokštą, visi kiti retransliacijos bokštai veikė, o Kaunas turėjo galimybę transliuoti savo televizijos programą. Taip mes nepraradome ryšio ir komunikacijos kanalo su žmonėmis.

Centras, į kurį buvo nukreiptas visas dėmesys, buvo ginamas pasitelkus mūsų pagaliau sukurtą mokomąjį junginį prie Krašto apsaugos departamento ir jau ganėtinai dideles pasienio apsaugos darbuotojų pajėgas. Pasienio apsauga tuo metu priklausė Krašto apsaugos departamentui, tai buvo mūsų sukurta struktūra. Sausio 11-12 dienomis buvo sutelkta arti tūkstančio pasieniečių. Pasienio postuose liko po vieną pamainą, o kitos pamainos buvo rotuojamos ir siunčiamos į Aukščiausiąjį Tarybą. Parlamentą gynė nemažai vidaus reikalų sistemos darbuotojų. Be to, pasitelkėme įvairias organizuotas galėjo garantuoti jų lojalumą ir daugmaž patikimą elgesį krizės metu. Konkrečiai parlamentui ir Vyriausybei ginti buvo sukurtas štabas, jis buvo sudarytas iš Krašto apsaugos departamento darbuotojų, o vadovauti štabui pavesta J.Gečui. Štabas buvo tiesiogiai pavaldus man. Įvairūs objektai taip pat turėjo savo gynybos organizavimo vadus. Taip atrodė mūsų tuometinis gynybos organizavimas.

Pagrindinis dėmesys buvo skirtas pritraukti didelėms žmonių masėms, kad būtų pademonstruota, jog valstybę palaiko jos piliečiai. Atskirai reikėtų paminėti, kad mes labai intensyviai dirbome su tuo metu Lietuvą gausiai užplūdusiais užsienio žurnalistais. Prie jų buvo priskirti užsienio kalbos mokantys mūsų darbuotojai ir savanoriai, kurie turėjo žurnalistams rodyti karštus taškus ir juos vedžioti. Suvokdami, jog priešininkas mus atakuos, mes siekėme, kad pasaulis pamatytų, kaip visa tai atrodo. Šiandien mus dažnai kaltina, esą mes prisidengėme civiliais žmonėmis ir mes esame atsakingi, arba aš konkrečiai esu atsakingas už tų žmonių žūtį. Galiu tik atsakyti, kad ne mes, ne Lietuvos Respublikos vadovybė, ne Krašto apsaugos departamentas privertė pajudėti ginkluotas SSRS kariuomenės mases, ne mes priėmėme sprendimus, kad būtų į miestą pasiųsta ginkluota karinė technika, kad būtų naudojamas šaunamasis ginklas, kad būtų naudojamos tankų patrankos, specialūs garsiniai užtaisai minioms išsklaidyti. Tai buvo mūsų priešininkų sprendimas ir tai jie yra visiškai atsakingi už šią pačių surengtą provokaciją.

Dažnai kyla klausimas, ar mūsų pusė naudojo ginklus už parlamento ribų. Aiškiai atsakau: mes nė vienoje vietoje nenaudojome šaunamojo ginklo. Mūsų sukauptos ginklų atsargos buvo tik pačiame parlamente, jo viduje. Netgi pagal gynybos koncepciją, kurios mes laikėmės, buvo aiškiai nustatyta, kad ginklas neturi būti naudojamas. Ar priešininkas naudojo ginklą? Turime daugybę užfiksuotų atvejų, kai SSRS pajėgos ginklus naudojo. Dabar dažnai diskutuojama, ar šio konflikto metu buvo naudojami snaiperiai. Galiu pasakyti, kad nė viena SSRS kariuomenės operacija nebuvo vykdoma be snaiperių priedangos. Galimas daiktas, kad visi tie snaiperiai, apie kuriuos kalbama, buvo SSRS kariškių operacijos dalis.

G.JAKAVONIS: 1991-aisiais situacija buvo kitokia nei dabar. Ar mūsų krašto apsauga pasikeitė taip pat? Ar sulauktume gyvosios barikados palaikymo?

Č.JEZERSKAS: Tokia situacija, kokia buvo prieš 25 metus, nepasikartos vien dėl to, kad priešas tada buvo viduje. Mes aiškiai žinojome, kas jis. Uniformuotas, ginkluotas ir šarvuotas jis buvo čia ir 1993-ųjų rugsėjo 1 dieną išėjo iš mūsų šalies. Liko tie, kurie, kaip J.Gečas sako, nebuvo mums draugiški. Jie čia liko. Bet per tą laiką dauguma jų tapo ir draugiški Lietuvai, ir postus kažkokius užima.

Tačiau tai, kas dabar vyksta pasaulyje, kažkokia dalimi vyksta ir Lietuvoje - susipriešinimas tarp žmonių. Dabar labai sunku atskirti, kur priešas, kur draugas. Jeigu yra frontai, tarkim, kaip Antrajame pasauliniame kare tūkstančio kilometro frontas, aišku - ten priešas, čia draugas. Dabar pasaulyje nėra linijų, viskas susimaišė, tas priešas gali būti viduje, gali būti išorėje.

G.JAKAVONIS: Naujų terorizmo formų atsirado.

Č.JEZERSKAS: Galima ir taip įvardyti. Jie sukeldami paniką tarp žmonių pasiekia savo tikslus. Baisiausias ir yra tas susipriešinimas tarp tikėjimų, tarp ideologijų. Lietuvoje mes per 25 metus irgi užsiauginome sau nedraugiškus žmones vien kalbėdami, aš turiu omeny kitataučius, rusus, lenkus. Juk jeigu mes visą laiką sakome, kad

> Ir tada Lietuvos gyventojai nebuvo vieningi, ir dabar nėra vieningi
>
> Jonas GEČAS
> Dimisijos pulkininkas

jis toks, anoks ar kitoks, jis gi negali gerai apie mus pradėti kalbėti.

Pažiūrėkite, koks dabar Lietuvoje jaunimas. Lietuviškas jaunimas ir rusiškas jaunimas. Sako, išvažiavo rusų jaunimas į kažkokias karines stovyklas. Teisybė, negerai, kad jis išvažiavo. Gal tada mums reikia daugiau dėmesio skirti jaunimo auklėjimui. Yra 1500 ar 1200 vidurinių mokyklų. Kiekvienoje mokykloje galėtų būti po vieną atsargos karininką, paskirtą šefuoti tą mokyklą nuo kokios dešimtos klasės. Kai jaunuoliai po dvejų metų baigs mokyklą, aš galiu garantuoti, kad kokie penki ar dešimt iš jų tikrai bus parengti tarnauti Lietuvos kariuomenėje.

G.JAKAVONIS: Koks mūsų pasiruošimas, mūsų žmonių patriotizmas, kovinis parengimas, apskritai mūsų kariuomenės būklė?

> Tai, kas dabar vyksta pasaulyje, kažkokia dalimi vyksta ir Lietuvoje - susipriešinimas tarp žmonių
>
> Česlovas JEZERSKAS
> Dimisijos generolas

V.EITUTIS: Reikėtų grįžti prie ankstesnės minties apie vienybę. Vienybę norėčiau suprasti šiuo atveju kaip valstybės piliečio, kaip pilietiškumo suvokimą. Jeigu yra įvairios bendruomenės, gyvenančios valstybėje, aišku, jos turi savo interesų, dėl kažko nesutaria ir įvairiais klausimais gali ginčytis. Nepaisant to, kiekviena bendruomenė ir kiekvienas tos bendruomenės narys pirmiausia yra Lietuvos pilietis. Vadinasi, jis turi būti visiškai integruotas į valstybę. Ir nesvarbu, ar tai yra lenkas, ar rusas, ar totorius, ar tai yra žemaitis. Vis tiek jis turi būti integruotas į valstybę. Tuo turėtų būti rūpinamasi valstybiniu lygmeniu.

1991 metais mes turėjome aiškų priešą. Tai buvo uniformuotas žmogus ir tarnaujantis svetimai valstybei. O dabar potencialų priešą mes sunkiai galime atpažinti. Nebent iš jo pasisakymų ir kažkokių šalutinių veiksmų.

Iš kur atsiranda tokie anklavai kaip Donbasas, Luhanskas? Ukrainos valstybė neintegravo šitų teritorijų, tų žmonių, su jais nedirbo. Ir ką pasėjo, dabar ir pjauna. Aišku, dabar tai yra krizinis variantas. Mums turbūt reikėtų žiūrėti į svetimus pavyzdžius, o ne kartoti klaidas, neatsistoti ant to paties grėblio. Į patriotinį auklėjimą taip pat reikėtų žiūrėti sistemiškai. Jau buvo minėta, gal reikėtų grąžinti karinį parengimą, sovietmečiu buvo toks dalykas. O kuo jis blogas? Mano galva, tai net labai girtina. Mes turime ir kitų gražių pavyzdžių. Žinau, kad Kaune yra Generolo P.Plechavičiaus kadetų licėjus. O kodėl tokių licėjų nėra Vilniuje, Klaipėdoje, Alytuje?

A.BUTKEVIČIUS: Įtampa šių dienų pasaulyje auga kasdien. Prieš 5-6 metus galėjo atrodyti tiesiog neįmanoma tai, kad Rusija atims iš Ukrainos Krymą, turkai šaudys Rusijos lėktuvus, dvi tautos, kurios kelis šimtmečius deklaravo save kaip broliškas tautas, plieksis tarpusavy, o neapykanta tarp jų išaugs iki tokio lygio, kurio negalima palyginti net su neapykanta Antrojo pasaulinio karo metais.

Pasaulis priims sprendimus, kurie dažnai turės jėgos išraiškos formas. Ar mes liksime nuošaly nuo šių sprendimų? Tikėtis, kad mes savo pelkėse kažkodėl liksime nepaliesti ar kad mūsų troba galinė, tikrai negalime. Taigi reikia kalbėti apie karinį valstybės rengimą ir apie valstybės rengimą krizei.

Mano išmanymu, šis rengimas turi prasidėti nuo visuomenės mobilizavimo psichologine prasme. Visuomenė turi būt mokoma, ji turi būti parengta, turi žinoti, kaip elgtis, ji turi būti ištikima šitos valstybės idėjoms. Šiandien labai daug žmonių įsivaizduoja, kad jeigu kažkas atsitiks, jie tiesiog pabėgs ir pasitrauks. Bet bus tokių, kurie negalės pasitraukti. Taip visada būna. Valstybė turi labai aiškiai suvokti, aš turiu omeny Vyriausybę, parlamento vadovus, prezidentę, kad darbas turi prasidėti nuo atviro pokalbio su visuomene apie tai, kaip reikės elgtis, jeigu mes turėsime problemų. Tai pirmas dalykas.

Antras dalykas yra valstybės specialiosios tarnybos, kurios turi būti parengtos. Aš turiu omenyje ir kariuomenę, ir vidaus reikalų sistemą, ir ypač saugumo bei žvalgybos tarnybas. Deja, mano požiūriu, mes čia labai stipriai atsiliekame.

Trečias dalykas, šiandieninis karas ir šiandieninė krizė turės labai daug naujų nestandartinių formų. Tai yra ir informacinis karas, ir ekonominis karas. Kuo labiau visuomenė yra išaugusi ir pažengusi, tuo lengviau ji pažeidžiama. Šiandien vienu kompiuteriu pelės spragtelėjimu galima sunaikinti ne tik bankines operacijas, bet ir aprūpinimą pagrindiniais reikalingais resursais, net vandeniu. Galima sutrikdyti eismą, logistiką.

Visi šie klausimai, kurie iš esmės yra informacinio karo doktrinos sudėtinės dalys, turi būti sprendžiami iš anksto, suprantant, kad krizei atėjus ir padariniams paaiškėjus, teliks skaičiuoti tik nuostolius. O krizės valdymas pirmiausia reiškia gebėjimą neleisti pasireikšti krizę provokuojantiems veiksniams, o ne nuostolių skaičiavimą, į ką šiandieninė Lietuvos vadovybė yra linkusi. Aš noriu pasakyti, kad klausimai, susiję su kariuomene, šauliais, ginklais, sudaro labai nedidelę šiandieninio konflikto dalį. Mes matome šiuos pavyzdžius Ukrainoje, matome pavyzdžius Sirijoje ir tie televiziniai vaizdeliai stojasi prieš mūsų akis. Deja, kitos konflikto dalys tiesiog nėra išryškinamos. Ir pagrindinis frontas, kuriame šiandien viskas vyksta ir kuriame labai stipriai pralaimime, yra ideologinis frontas. Ir čia yra tik vienas klausimas - ar mums reikia šios valstybės. Ar mes esame visi tik tos emigrantiškos dvasios kupini ir norime pasakyti sau: „Aš suspėsiu pasitraukti“.

Parengė Milda JUODAKIENĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje
www.suzalgiriu.lt

Panevėžio šaulių sporto klubas 1926-1940 m.

1920-1940 metais Lietuvoje vieni iš aktyviausių sportiniame gyvenime buvo šauliai. Jie propagavo įvairias sporto šakas. Buvo įsteigtas respublikinis šaulių sporto klubas „Grandis“. Sporto klubai kūrėsi ir atskirų apskričių rinktinėse.

Nuotraukos iš V.Višniausko kolekcijos

▸ **Šauliai sportininkai. Pirmas iš dešinės - Panevėžio šaulių sporto klubo lengvaatletis Jonas Andriūnas. XX a. 4 dešimtmetis**

Laikraščio „Lietuvos sportas“ nuotr., 1938 m.

▸ **Moterų 4x100 estafetės varžybų pirmą vietą laimėjo Lietuvos šaulių sąjunga. Bėgo Anastazija Širvydaitė, Elena Žeruolytė, Ona Šepaitienė ir Genė Sirutytė**

1926 metais buvo įsteigtas Panevėžio šaulių sporto klubas. Jis turbūt atliko svarbiausią vaidmenį Panevėžio sporto istorijoje tarpukario metais. Sporto kursai Panevėžio šaulių rinktinės nariams pirmą kartą Panevėžyje surengti dar 1924 metais, jie organizuoti visuose didesniuose Lietuvos miestuose.

Klubo tikslas buvo propaguoti sportą ne tik tarp šaulių, bet ir kitų piliečių. Jau 1926 metais klubo nariai Panevėžyje įrengė čiuožyklą. 1927 metais planuota įrengti naują čiuožyklą ir samdyti sporto instruktorių. Į klubą galėjo stoti ir ne šauliai, bet reikėjo šaulių rekomendacijų. 1927 metais klubas jau turėjo 80 narių. Prie šaulių būrių buvo steigiamos ir sportininkų komandos.

Mažesniuose miesteliuose populiariausia sporto šaka buvo lengvoji atletika. Ji buvo lengviausiai prieinama, nes jai praktikuoti nereikėjo didelių stadionų ir sporto inventoriaus. Įsteigta Panevėžio futbolo komanda „Šaulys“ jau 1926 metais kovojo dėl geriausios Panevėžio futbolo komandos vardo. Ji žaidė su 4-ojo pėstininkų pulko futbolo komanda ir laimėjo 8:0. Taip pat užtikrintai ji laimėjo rungtynes su Ukmergės „Makabi“ 5:0. 1926 metais Panevėžyje pajėgiausia futbolo komanda buvo Panevėžio „Makabi“. Vėliau stipriausia futbolo komanda tapo Panevėžio „Šaulys“. Šaulių sporto klubas propagavo ir žiemos sporto šakas.

1928 metais prie Panevėžio šaulių sporto klubo įsikūrė lauko teniso sekcija. Tais pačiais metais Panevėžio gimnazijos piešimo mokytojo J.Kaminsko iniciatyva Pavasarininkų stadione Skaitakalnyje įrengtas vienas lauko teniso aikštynas. 1928 metais šaulių iniciatyva buvo įrengtas teniso aikštynas šalia Amatų mokyklos. 1929 metais šaulių sporto klubo vadovo Vaitkūno iniciatyva šalia Amatų mokyklos įrengtas antras teniso aikštynas.

1928 metų birželio 7 dieną Panevėžyje vyko pirmoji šaulių sporto šventė. Čia surengtos lengvosios atletikos varžybos: ieties metimas, 500 metrų bėgimas, šuoliai į tolį, šuoliai su kartimi ir kitos rungtys. Jose dalyvavo iki 150 sportininkų. Vėliau tos šventės buvo rengiamos kasmet. Daugiausiai varžybose dalyvaudavo lengvaatlečių. Tų švenčių svarbiausia rungtis būdavo keturkovė: 100 ir 500 metrų bėgimas, šuolis į aukštį ir šuolis į tolį. Buvo kovojama dėl šaulio Marganavičiaus įsteigto prizo sidabrinės taurės. 1930 metais tą taurę laimėjo Panevėžio šaulių sporto klubo sportininkai.

1927 metais Panevėžio šaulių futbolo komanda „Šaulys“ buvo viena pajėgiausių Panevėžyje. Dėl pajėgiausios komandos titulo ji konkuravo su Panevėžio „Makabi“ futbolo komanda. Žydų komanda jau turėjo profesionalų trenerį iš Kauno Burnšteiną. 1931 metais rugpjūčio 30 dieną šaulių sporto klubo futbolo komanda rungtynes su Panevėžio futbolo komanda „Sparta“ baigė lygiosiomis 0:0.

1931 metais rugsėjo 8 dieną Panevėžyje vyko šaulių sporto klubo suorganizuota didelė sporto šventė. Joje rungtyniauta lengvosios atletikos, gimnastikos, šaudymo varžybose.

1932 metais sausio 9-10 dienomis vyko pirmos Panevėžio stalo teniso pirmenybės. Jos surengtos šaulių sporto klubo pirmininko Vaitkūno iniciatyva. Nugalėtoju tapo Martinkaitis. Jis atstovavo Jaunalietuvių sporto klubui. Dalyvavo taip pat šaulių sporto klubo ir „Makabi“ sporto klubo tenisininkai.

1932 metais gegužės 16 dieną Panevėžyje šaulių sporto klubo iniciatyva surengta sporto diena. Joje vyko lengvaatlečių, dviratininkų, futbolininkų ir komiško sporto atstovų varžybos. Panevėžio šaulių sporto klube buvo propaguojama mankšta.

1934 metais susidomėta mažai žinoma Lietuvoje sporto šaka fechtavimu. Įsigyti reikalingi įrankiai. 1935 metais pajėgiausia futbolo komanda buvo „Šaulys“. 1935 metais Panevėžyje viešėjo Latvijos armijos sporto klubo futbolo komanda. Liepos 27 dieną ji žaidė su Panevėžio šaulių sporto klubo futbolo komanda. 1935 metų sausį, kaip rašė spauda, šaulių sporto klubo vadovą atsargos jaunesnįjį leitenantą Vidugirį pakeitė Aižinas.

> ▸ Panevėžio šaulių sporto klubas atliko svarbiausią vaidmenį Panevėžio sporto istorijoje tarpukario metais

1936 m. liepos mėnesį vyko Panevėžio apygardos lengvosios atletikos varžybos. Nugalėtojais tapo Panevėžio šaulių sporto klubo sportininkai. Antrą vietą užėmė jaunalietuvių sporto klubo sportininkai, o trečią - lenkų sporto klubo „Sparta“ lengvaatlečiai. 1936 metais liepos 5 dieną pas Panevėžio šaulių sporto klubo sportininkus buvo atvykę Kauno šaulių „Grandis“ klubo lengvaatlečiai. Varžybų metu panevėžietis Kasiulevičius šuoliuose į aukštį įveikė 1,63 cm ir pagerino Lietuvos jaunių rekordą. 1938 metais aktyviai sportavo ir Panevėžio „Šaulio“ krepšinio komanda. 1938 metų rugpjūčio mėnesį ji žaidė su Kauno „Grandies“ krepšininkais, kurie tautinėje olimpiadoje buvo treti. Panevėžiečiai pralaimėjo 16:31, bet ir varžovas buvo pajėgus.

Ypač Panevėžį išgarsino lengvaatletė Ona Šepaitienė. Ji priklausė Panevėžio šaulių sporto klubui. 1936 metų gegužės 16-17 dieną per lengvosios atletikos atidarymo varžybas O.Šepaitienė pagerino Lietuvos rekordą 400 metrų rungtyje nubėgdama per 1 min. 72 sek. Rekordas buvo pasiektas ir estafetiniame 4x100 metrų bėgime. 1936 metų liepos 18 dieną O.Šepaitienė pasiekė Lietuvos rekordą šuoliuose į tolį, nušokdama 4,85 m. O.Šepaitienė 1937 metais tris kartus gerinusi Lietuvos rekordą pirmąkart peržengė 5 metrų ribą. Ji nušoko 5,12 m. Tuo metu pasaulio rekordas buvo 5,98 m. 1937 metais ji mėtė diską ir turėjo ketvirtą rezultatą Lietuvoje.

1937 metais spalio 10 dieną vyko Lietuvos lengvosios atletikos uždarymo varžybos. Joje tris pergales iškovojo O.Šepaitienė. Ji laimėjo 100 ir 200 metrų bėgimus. Šuoliuose į tolį nuskriejo lygiai 5 metrus. Ji Tautinėje olimpiadoje 1938 metais pasiekė 4 Lietuvos rekordus: 200 metrų bėgimo rungtyje - 26,8, 100 metrų bėgimo - 13,1, moterų šuoliuose į tolį - 5,31 m. Tapo Lietuvos rekordininke estafetėje 4x100 metrų. Nugalėjo 400 metrų bėgime. Ji iš viso iškovojo 5 aukso medalius ir buvo vadinama lietuviškuoju Ovensu. Garsusis JAV lengvaatletis triumfavo Berlyno olimpiadoje.

Iš viso Tautinėje olimpiadoje lengvosios atletikos varžybose pasiekti 6 moterų ir 5 vyrų Lietuvos rekordai. Tautinėje olimpiadoje puikiai pasirodė ir panevėžietis bėgikas Jonas Andriūnas. Jis laimėjo antrą vietą švedų estafečių varžybose kartu su kitais Šaulių sporto sąjungos lengvaatlečiais. Buvo bėgami 10, 200, 300 ir 400 metrų atstumai.

1939 metais minint Šaulių sąjungos 20-metį O.Šepaitienė varžybose Kaune birželio 22 dieną pagerino Lietuvos rekordą 60 metrų bėgime, laimėjo 200 metrų bėgimą ir šuolį į tolį. Ona Šepaitienė buvo vadinama lengvosios atletikos karaliene. Ji pasiekė daugiausia Lietuvos lengvosios atletikos rekordų. 1940 metų Lietuvos čempionate ji jau nedalyvavo. 1940 metais prasidėjusi sovietinė okupacija daug ką pakeitė ir sportiniame judėjime.

Elena MARKUCKYTĖ,
Donatas PILKAUSKAS